

מעדני יו"ט

ראש השנה תשפ"ג

גליון ש"ט

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

דיני שופר

אם נסדק לרחבו (סביב הקיפו) במיעוטו כשר, וכאן אין חשש שע"י חוזק התקיעה הסדק הולך וימשיך כיון שהוא ברחבו ולא בארכו. אם הסדק הוא ברובו פסול אלא אם כן נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה. ואז הוא כשר אפי' אם מעכב את התקיעה. ויש מכשירים בנשתייר אפי' שלא לצד פיו. ואם דבקו בדבק הרי הוא כשר בכל אופן, כי ע"י הדבק הוא נחשב שוב שלם כנ"ל.

שיעור ארכו של שופר

שיעור אורך השופר כתוב בגמ' (ר"ה כ"ז:): כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, ואיתא בגמ' (נדה כ"ו.) שהוא טפח, ורוב ראשונים מפרשים שכוונת הגמ' שהשיעור כדי שיאחזנו הוא טפח, אבל ר' גרשום (חולין פ"ט.) מפרש שכוונת הגמ' שכשהוא אוחז את השופר בידו בעיניו שיראה טפח מכאן וטפח מכאן דהיינו סך הכל ג' טפחים. בשו"ע נפסק שטפח מספיק.

הלבוש (תקפ"ו ט') כתב שמן התורה שופר כל שהוא כשר, דשופר סתם אמר רחמנא, ומה שנתנו חז"ל שיעור שופר ד' גודלים הוא מפני שכשיאחזנו התוקע בד' אצבעותיו הבינוניים, יהא נראה מעט לכאן לצד פיו שישומו לתוך פיו, ומעט יוצא מתחת ידו, כדי שיראו הכל שבשופר הוא תוקע ולא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע.

המנחת חינוך (ת"ה) חולק וכתב דשיעור טפח הוא מן התורה, ומוכיח כן מתוס' (סוכה ז': ד"ה סיכך). הביאור הלכה (תקפ"ו ט') כתב שגם אם השיעור טפח מדרבנן מ"מ צריך שיעור מן התורה כדי שיהיה אפשר לתקוע בו עכ"פ, ומשום זה יש דין דכתותי מיכתת שיעורא.

עוד נפסק בשו"ע שגרדו מבפנים או מבחוץ עד שעשאו דק מאד כמו גלד כשר, כי אין שיעור לעובי כתלי השופר. עוד פוסק השו"ע (תקפ"ו י"ז) שהמציירים בשופר צורות במיני צבעונים כדי לנאותו לא יפה הם עושים. כי לפעמים נשתנה הקול ע"י זה וא"כ יש כאן קול שופר מעורב עם הקול של הצבע. ומה"ט יש פוסקים שכתבו שיש לזהר שלא להדביק מדבקה על השופר כי גם בזה יש לחוש שמא ישתנה הקול כמו בצבע. אבל מותר לחקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו.

הוסיף על השופר כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול, אפי' היה בו מתחילה שיעור שופר, בין שהאריכו מצד הקצר ובין מצד הרחב משום דשופר אחד אמר רחמנא.

צורת אחזיתו בשעת תקיעה

הרמ"א (תקפ"ה ב') כתב טוב לתקוע בצד ימין, אם אפשר לתקוע בכך, המ"ב מפרש משום דכתבי והשטן עומד על ימינו לשטנו. השער הציון שם כתב שאין חילוק בין איטר לאחר. וכן יהפוך השופר למעלה שנאמר 'עלה אלקים בתרועה'.

השו"ע (תקפ"ו י"ט) פוסק הרחיק את השופר ונפח בו ותקע בו פסול. וכן הפך השופר ותקע בו לא יצא, בין הפכו כדרך שהופכים החלוק שהחזיר פנימי לחיצון, בין שהניחו כמו שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב בין אם תקע במקום הרחב. דכתיב 'העברת שופר תרועה' דרך העברה דהיינו כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים.

נפסק בשו"ע (או"ח תקפ"ו א') שופר של ראש השנה מצותו בשל איל וכפוף, בדיעבד גם שאר בהמות וחיות כשר אלא שמהדינן לכתחילה בשל איל, זכר לאיל של עקידת יצחק. וכן בדיעבד השופר כשר גם כשהוא אינו כפוף אלא לכתחילה לוקחים שופר כפוף לסימן שיכפפו לבם להקב"ה. ומעלת כפוף עדיף ממעלת איל.

אבל שופר של פרה ושור פסול מפני שנקראו קרן ולא שופר. שופר של בהמה טמאה מחמירין לפסול כי למלאכת שמים בעינין מן המותר בפיק, ומ"מ שופר של נבילה וטריפה כשר לתקוע בו.

קרן של חיה שהוא עצם אחד ואין להם מבפנים זכרות פסול.

היה קולו עב מאד או דק מאד כשר, שכל הקולות כשרים בשופר.

ניקב

אם יש נקב בשופר, אם לא סתמו אף על פי שנשתנה קולו כשר, הרמ"א כתב מ"מ אם יש שופר אחר אין לתקוע בזה, כי יש אומרים שאין לתקוע בשופר נקוב.

אם סתמו שלא במינו אע"פ שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה, שחזר קולו לכמות שהיה בתחלה, פסול אפילו נשתייר בו רובו. כי אע"פ שבלא סתימה השופר כשר מ"מ עכשיו שסתמו גרע טפי כי עכשיו אינו שופר קול שופר לחוד אלא קול שופר עם קול אחר שנעשה ע"י הסתימה שאינו ממין שופר.

ואם סתמו במינו, אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב, כשר, ואם חסר אחת משלש אלה, פסול. כי אם לא חזר לקולו הראשון א"כ הסתימה אינה בטלה אע"פ שהיא מינו ושוב הוה ליה קול שופר עם קול אחר מעורב.

ובשעת הדחק שאין שופר אחר מצוי, יש להכשיר בסתמו במינו אם נשתייר רובו, אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה. וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו, אם נשתייר רובו וחזר קולו לכמות שהיה בתחלה קודם שניקב.

ניסדק

איתא בגמ' (ר"ה כ"ז:): נסדק לאורכו פסול, לרוחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול.

בדין נסדק לארכו פסול יש שתי שיטות כמבואר בשו"ע, שיטה א' שאפילו בכל שהוא פסול כי מחמת חוזק התקיעה הסדק הולך ומוסיף וכל העומד לסדק כסדוק דמי, ומ"מ אפשר להכשירו ע"י שהדקו הרבה בחוט או במשיחה ושוב הסדק לא ימשיך.

שיטה ב' שדוקא בנסדק רובו פסול, ומ"מ אם דיבק את הסדק כשר אפי' אם דבקו בדבק ודוקא בדבקו אבל להדקו בחוט לא מהני כיון שכבר נסדק רובו. וכיון שהוא רק סדק ולא נקב אין חסרון במה שהדבק אינו מינו.

ויש מי שאומר שאינו כשר אלא כשדבקו בעצמו, שחיממו באור עד שנפשר וחבר קצותיו זה עם זה.

אם נסדק כולו, אפילו מצד אחד פסול אפילו חממו באור וחבר סדקיו זה עם זה.

אנו אומרים בתפילה 'באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט המלך המשפט כו', וקשה הרי אם אין מליץ יושר א"כ למה יצדיקנו במשפט. הקדושת הלוי מפרש דאדם כיון שיודע שחטא ומבקש מלפניו יתברך שימחול לו, ומכיר בשפלותו, זה הוא גופא מליץ יושר לפניו. וזהו 'באין', במדה שאדם מחזיק עצמו ל'אין', זה גופא 'מליץ יושר'.

בני יששכר (כסלו מאמר ד') מבאר באופן דכתיב בפסוק 'תקעו בחודש שופר וכו' כי חוק לישראל הוא משפט וכו' (תהלים פא, ד), ופירש שיש בתורה מצות שכליות ויש מצות בחוקים לא נודע טעמן, והשטן והאומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה וישראל משיבין להם חוקה הוא, והנה לכאורה השכל האנושי ידמה שיותר היה טוב אילו הודיע הש"י טעמי החוקים, אבל טובה גדולה היא לישראל כאשר מקיימים מצות בחוקה מבלי טעם והוא כי באיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא, אשר גם הש"י יעשה עמהם אות לטובה בחוקה מבלי טעם, והוא כאשר יתעורר המשפט לתת לאיש כפעלו הנה מתעוררים המקטריגים ח"ו בחיפוש פנקסיהם באמרם אשר ח"ו ישראל אינן ראויים שיצאו בדימוס, ושואלים מאיזה טעם הם ראויים לישועה, אבל כיון שישראל מקיימים מצות בחוקה מבלי טעם אזי כביכול זאת טענת הש"י עבורם אשר ראויים הם לישועה מבלי טעם וזה משפטם כיון שגם הם מקיימים מצותיו ית"ש בחוקה מבלי טעם, וזהו שאמר 'תקעו בחודש שופר וכו' כי חוק לישראל' דהיינו החוק הנעשה בישראל, הוא משפט לאלקי יעקב ר"ל כן הוא המשפט לאלקי יעקב בחוק מבלי טעם ויצאו בדימוס ביום המשפט.

וזה שיסד הפייטן 'באין מליץ יושר מול מגיד פשע' אז תגיד להמקטרג המגיד פשע 'ליעקב דבר חוק ומשפט' אשר ליעקב הגם שבאה להם הישועה מאתי ובדיבורי בחוקה, אעפ"כ משפט הוא להם, וכה משפטם כיון שמקיימים מצות בחוקה, וזהו שמסיימים 'וצדקנו במשפט המלך המשפט' ר"ל הגם שאתה מלך המשפט תבא אלינו ישועתך בצדקה.

כתיב (במדבר כט, א) 'יום תרועה יהיה לכם', לכאו' הוי ליה למכתב 'תעבירו שופר תרועה' וכמו דכתיב ביובל.

הצל"ח (חגיגה י"ד). מבאר שאין זה כשאר מצות כמו נטילת לולב שאם נטלו כבר יצא, כי כאן כל היום יהיה יום תרועה, ומתרגמין יבבא, או גנוחי גנח או ילולי יליל, וכינה היום על שם דבר זה לומר שאימת היום יהיה עליך במשך כל היום.

ויש לפרש מה דכתיב בסמיק לו 'ועשיתם עולה' ע"פ דברי המדרש (אמור פרשה כט, י) שמדייק שבכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם, אמר להם הקב"ה לישראל מעלה אני עליכם כאילו היום נעשיתם לפני כאילו היום בראתי אתכם. וכן אמרו בפסיקתא שבתפילה אנו אומרים עשרה פסוקים כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כי ביום הזה כל העולם עומדים בדין והעולם מתחייבים כליה מפני שמלוכלכים בעבירות, נמצאת אומר כאילו בו ביום נבראו. וכן כתבו התוס' (ראש השנה כז). בשם ר"ת דזה היום תחלת מעשיך אתיא אפילו לר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם, כי תחילת מעשיך היינו תחילת מעשה הדין שהעולם נדון בו אם להתקיים. וזהו טעם סמיכת הקרא 'יום תרועה יהיה לכם' כי ע"י חרדה ואימה זו אתם זוכים בדין ונעשיתם בריה חדשה כאילו היום נבראתם.